

ФУНКЦИИ НА ЕГО-ТО И ЕГО-ИДЕНТИЧНОСТ КАТО КОРЕЛАТИ НА ЗАВИСИМОСТИ

Красимира Минева, БСУ

EGO FUNCTIONS AND EGO-IDENTITY AS CORRELATES OF ADDICTION

Krasimira Mineva, BFU

***Abstract:** The report follows the connections and mutual influences between the strength of dependence on psychoactive substances, the degree of structuring of identity and power of the Ego (estimated by analysis of used defense mechanisms and the existence of problems in one or more ego-functions).*

Теоретични предпоставки

Изследванията на етиологията на зависимостите в рамките на психоаналитичните подходи са базирани в голямата си част върху допускането, че тежката Его патология е един от важните етиологични фактори, водещи до хронична зависимост от наркотици. От тук следва, че тежките нарушения и дефицити в Его-функциите могат да бъдат наблюдавани още в преморбидната личност на зависимия от наркотици. С дългосрочната и хронична употреба на психоактивни вещества (ПАВ) тези нарушения ще се задълбочават. Wieder и Kaplan в статията си “Drug use in adolescents”, публикувана в “Psychoanalytic Study of the child” [2] през 1969г. издигат хипотезата, че изборът на определено ПАВ е в зависимост от това, какви са неговите възможности да поражда Его състояния, чиито характеристики се доближават до тези на ранните развитийни стадии. Те предполагат, че наркотиците могат да тушират някои дефекти в Его функциите и дефинират употребата на наркотици като “регресивна адаптация”. Подобна теза развиват Radford at all в статията си “A study of “mainline” heroin addiction” [2] – там те описват допускането, че наркотиците имат в дългосрочен план и адаптивно въздействие, доколкото са “компромисно решение, което предотвратява развитието на по-сериозна его патология” и компенсират хроничните дефицити в някои от Его функциите [2].

През 2008 г. е публикуван мета-анализ на базата на 10 изследвания с повече от 925 изследвани лица, употребяващи различни наркотици. Целта на изследването е проверката на хипотезата за използването на наркотиците като самолечение и компенсация на вредните ефекти от ниския Его контрол. Резултатите доказват, че Его контролът при зависимите изследвани лица е статистически значимо по-нисък от данните за контролната група [5].

Друга значима хипотеза е издигната от Greenspan, който търси причините за индивидуалните различия при въздействието на наркотичните вещества. Според него различните ефекти и различните модели на развитието на зависимостта са следствие от предшестващите развитийни девиации и особено – от възрастовите стадии, в които те са се случили [2].

В Развийния теоретичен модел на Roth, Berenbaum и Hershenon от 1976г. зависимостите не са намерили своето място [8]. Моделът описва връзките между диагностичните категории на DSM – III-R и етапа от психосоциалното развитие, в който са се оформили развитийните предпоставки за отключване на определено психично разстройство. Липсата на зависимостите в теоретичния модел е може би логично

следствие от мултифакторната етиологична природа на наркоманиите, която едва ли може да бъде открита в развитийни задръжки и дефицити в рамките само на един възрастов стадий. Нещо повече, вероятно негативният изход от решаването на възрастовите задачи на всеки стадий от онтогенетичното развитие води до натрупване на дефицити и липса на онези новообразувани базисни психосоциални преимущества, които са източници на сила и приспособеност за цял живот. Натрупаните дефицити в процеса на съзряване изграват негативна роля в изграждането на идентичността и в успешното изпълнение на развитийните задачи от следващите възрастови стадии.

Връзката на зависимостите и развитийните задръжки и дефицити се потвърждава от факта, че успешното решаване на развитийните задачи и постигане на зрялост рефлектират върху приема на наркотици и го редуцират средно с около 40% за изследваната популация. Пикът на приема е във възрастния период между 20 и 25 години (“очертаващата се възрастност” – както е дефинирал този възрастов стадий Arnett [1]), когато неразрешените възрастови задачи при някои индивиди са причина за сериозни затруднения в постигането на самоопределение и увеличават опитите за самопомощ чрез прием на наркотични вещества [9].

Измерванията на идентичността чрез самооценъчни скали при употребяващите наркотици се различават значимо от тези на неупотребяващите. Зависимите успяват да интегрират идентичност, която не покрива всички критерии на изградената Аз-идентичност по Ерик Ериксон и няма нейните възможности като източник на сила и приспособеност. Те обаче могат да постигнат негативна идентичност, която има по-голям капацитет от дифузната и идентичността на индивидите с гранично-личностово разстройство [3].

Изследванията на Randal Jones и Barbara Hartmann [6] от 1988г. търсят статистически значими различия между употребяващи и неупотребяващи ПАВ подрастващи по отношение на статуса на идентичност. Сред подрастващите в статуса на дифузната идентичност най-голяма е употребата на цигари, алкохол, марихуана, кокаин и инхаланти в сравнение с юношите, чиято идентичност се намира в останалите три статуса – мораториум, предрешена идентичност и изградена идентичност.

Настоящото изследване е базирано на гореизложените теоретични предпоставки. Изследваните лица са общо 12, като 5 от тях са употребяващи психоактивни вещества, а 7 са психично здрави и неупотребяващи наркотици индивиди. Теоретично то е основано на два подхода – его-психология и епигенетичната концепция на Ерик Ериксон. Във възрастния стадий на юношеството се извършва развитийната работа по постигане на Аз-идентичност. Идентитетът, според Ериксон, е интеграция и препотвърждаване на постигнатите идентичности през всеки възрастов стадий. Тя обединява източниците на сила и приспособеност, които се формират в резултат от сблъсъка на базисните психосоциални сили и позитивния изход от всяка възрастова криза. Следователно, степента на изградена или дифузна идентичност може да бъде използвана индиректно като индикация за развитийни трудности в детството при употребяващите в различна степен ПАВ. Его-функциите се развиват също през онтогенетичното развитие, в детството и израстването на индивида – те могат да послужат за верифициране на развитийни затруднения, индикирани от зле интегрирана или дифузна идентичност. Нещо повече – тяхното изследване може да локализира източниците на неприспособеност и дисфункция в психиката. Идентифицираните Его дефицити е възможно да бъдат преморбидни характеристики, които зависимостта се опитва да

компенсира чрез “регресивна адаптация” или да бъдат следствие от хроничното и дългосрочно въздействие на наркотиците върху психиката на зависимия.

Методи

В емпиричното изследване за измерване на психологическите променливи бяха използвани количествени методи - психологически въпросници и скали:

➤ Индекс за употреба на наркотици (Index of Drug Involvement – IDI, Anna Faul, Walter Hudson) [4], който се състои от 25 айтема и 7-степенна скала от “никога” до “през цялото време” за ранжиране на отговорите. Въпросникът е преведен, но не е валидизиран.

➤ Въпросник за оценка на Его функциите [2] - EFA (Ego Function Assessment) на Беллак, състоящ се от 12 скали (преведени от английски език, но все още без валидизация) и тристепенна скала (често, понякога, рядко) за оценяване на всяко твърдение от скалите.

➤ Скала за оценка на Его идентичността на Allen Tan, Randall Kendis, Judith Fine, Joseph Porac [4] (Ego Identity Scale – EIS). Въпросникът съдържа 12 двойки твърдения – половината са индикатори за изградена Аз-идентичност (високи резултати), а другата половина са индикатори за дифузна идентичност (при ниски резултати). Скалата е преведена на български език, но без прилагане на необходимите психометрични процедури за оценка на вътрешната консистентност.

Статистическата обработка на данните бе извършена чрез програма за компютърна обработка на статистически данни SPSS 9.0.

За целите на изследването бяха формирани две малки независими извадки. Първата бе съставена от 5 изследвани лица, употребяващи в различна степен психоактивни вещества – героин, амфетамини и др, или включени в метадонова програма. Средната възраст на изследваните лица в извадката е 32 години. Втората извадка включва 7 изследвани лица в работоспособна възраст, в добро физическо и психично здраве, които не употребяват наркотични вещества. Средната възраст на изследваните лица в извадката е 36 години. Други демографски и психологически характеристики не бяха необходими за целите на изследването.

Хипотези:

1. Хипотеза 0: Няма статистически значими различия в измерванията по скалите между контролна и експериментална група, т.е. в българската популация индивидите, които употребяват ПАВ не се различават от останалите нито по своето Его функциониране, нито по отношение статуса на идентичност (изградена или дифузна идентичност).

2. Хипотеза 1: Наличие на статистически значими различия между контролна и експериментална група в резултатите от всички измервания, (извадката е малка и не е репрезентативна, затова е използвано разпределението на Студент - Фишер) т.е. в българската популация индивидите с употреба на ПАВ се различават от останалите, които нямат проблеми с наркотици, по своето Его функциониране и статуса на идентичност.

3. Хипотеза за наличие на положителна корелационна връзка между измерванията по скала “Идентичност” при употребяващи ПАВ и останалите 12 скали на инструментариума на Беллак за оценяване на его-функциите. При по-високи резултати по скала “Аз-идентичност” очакваме по-високи резултати и за всяка Его функция и обратното – ниските резултати в Его функционирането да бъдат придружени от по-слабо структуриран Аз-идентитет.

4. Хипотеза за наличие на отрицателна корелационна връзка между измерванията с “Индекса за употреба на наркотици” и скалите за оценка на Его

функционирането, т.е. колкото по-тежка и силно изразена е зависимостта от ПАВ (високи резултати), толкова по-силно ще бъдат изразени дефицитите в отделните Его функции и съответно толкова по-ниски ще бъдат измерените резултати по всичките 12 скали.

5. Хипотеза за отрицателна корелация между измерените резултати по скалата за оценка на “Идентичност” и “Индекса за употреба на наркотици” – допускаме, че хората в статус на постигната Его-идентичност (високи резултати по скалата) ще покажат ниски нива на употреба на ПАВ.

Резултати и обсъждане

Проверката на нулевата и алтернативната хипотеза бе осъществено чрез изчисляването на статистически значимите различия между средните величини при малки извадки ($n < 30$) чрез използването t -разпределението на Стюдънт-Фишер при $p < 0.05$ и доверителен коефициент $t = 2.228$ при степени на свобода 10 (Табл. 1). Получени бяха следните резултати:

1. Сравнението на средните величини по 12-те скали на Ego Function Assessment и скала за измерване на идентичността на контролната и експериментална група показва наличие на статистически значими различия на средната аритметична между употребяващи и неупотребяващи ПАВ при скали “Преценка”, “Мисловен процес”, “Автономно функциониране”, “Власт и компетентност”. Това частично потвърждава алтернативната хипотеза.

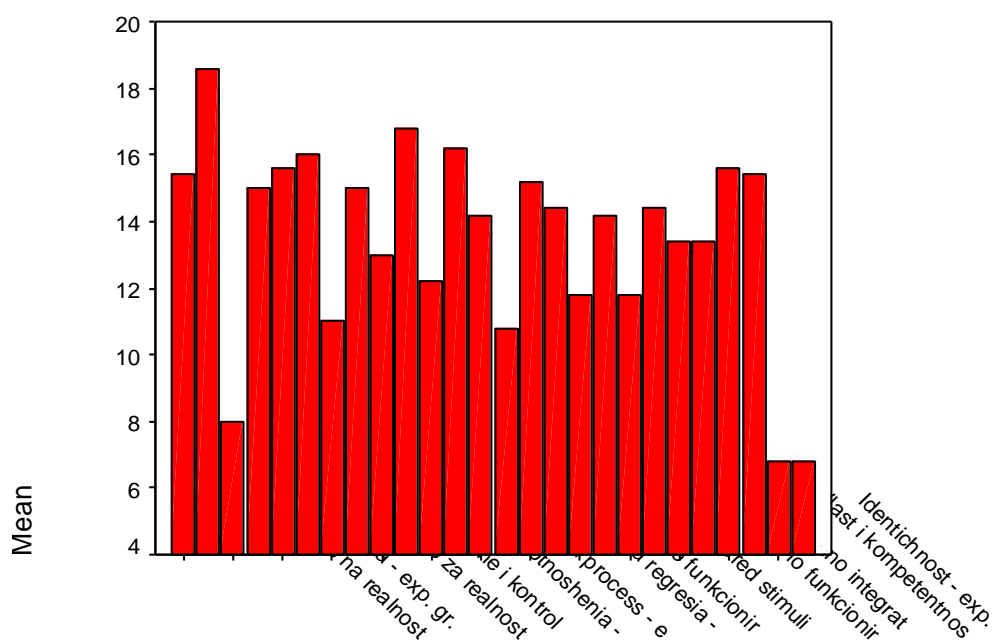
2. Няма статистически значими различия между средните аритметични при следните скали: “Чувство за реалност”, “Тестване на реалността”, “Регулиране и контрол върху импулсите”, “Обектни отношения”, “Адаптивна регресия в полза на Егото”, “Защитно функциониране”, “Барьера пред стимулите”, “Синтетично интегративно функциониране” и “Идентичност”. Частично е потвърдена нулевата хипотеза.

Табл. 1

Скала	Стойности на средната при неупотребяващи ПАВ	Стойности на средната при употребяващи ПАВ	t
EIS (Ego Identity Scale)	7.29	6.80	-0,39
EFA Тестване на реалността	18.14	15.40	-1,31
EFA Преценка	13.57	8.00	-2,85*
EFA Чувство за реалност	15.14	15.60	-0,30
EFA Регулиране и контрол върху импулсите	13.86	11.00	-1,26
EFA Обектни отношения	15.57	13.00	-0,41
EFA Мисловен процес	15.57	12.20	-2,87*
EFA Адаптивна регресия в полза на Егото	12.00	14.20	-1,00
EFA Защитно функциониране	13.29	15.20	-1,10
EFA Барьера пред стимулите	14.43	11.80	-1,71
EFA Автономно функциониране	14.57	11.80	2,55*
EFA Синтетично-интегративна функция	14.00	13.40	0,16
EFA Власт и компетентност	16.29	15.60	2,44*

Във фиг. 1 са представени графично средните аритметични по всяка скала за двете издватки. Първата колона във всяка двойка резултати по всяка скала представя резултатите на употребяващите ПАВ, а втората – резултатите на неупотребяващите ПАВ. От графиката, както и от табл.1, се вижда, че при експерименталната група резултатите като цяло са по-ниски с изключение на три скали – “Чувство за реалност на света и на себе си”, “Защитно функциониране” и “Адаптивна регресия в полза на Егото”. При изследваните лица от групата на употребяващите наркотични вещества се вижда, че най-големи са дефицитите в способността им за преценка и способността им за контролиране на импулсите, влеченията и емоциите като функции на Егото.

Фиг. 1

Резултатите от изчисляването на **корелационните** зависимости чрез SPSS между данните от скалите за измерване на **Его-идентичност** и от скалите за измерване на **Его-функции** чрез използване на коефициента на Пирсън при употребяващите ПАВ (n=5) са отразени в Табл. 2. Те частично потвърждават Хипотеза 3. При 9 от функциите корелацията е положителна, но само 4 от тях статистически значимо корелират със скала “Идентичност”. Данните показват, че при употребяващите наркотични вещества по-добре структурираната идентичност корелира положително и високо с функциите “Тестване на реалността”, “Преценка”, “Бариера пред стимулите” и “Власт и компетентност”. Отрицателни са корелативните връзки, макар и в много ниска степен, при “Идентичност” и “Регулиране и контрол върху импулсите, влеченията и емоциите” и ниска между “Идентичност” и “Синтетично-интегративна функция”. Отрицателните корелации не са статистически значими. Те все пак индикират, че приемането на наркотици е опит за самопомощ и справяне с хронично ниските и нарушени Его

функции. Всъщност, това е справяне чрез идентифициране с наркоманната група и приемане нормите, ценностите и стила на живот, които предлага наркоманната субкултура. Не на последно място, изграждането на негативна идентичност е изход от статуса на дифузна идентичност, който предполага най-нисък капацитет за адаптация и справяне с развитийните задачи [3].

При “Регулиране и контрол върху емоциите, влеченията и импулсите” ниските резултати доказват сериозни нарушения на тази функция при употребяващите. Данните потвърждават вече установеното чрез множество изследвания заключение, че “употребата е регресивен опит за справяне със сексуалните и агресивните импулси, както и опит за самолечение при справяне с болезнените емоционални състояния” [7].

Пред индивидите с ниските нива на употреба на наркотици, според данните от изследването, предстои решаването на неопределеността по отношение на собствената идентичност. Предстои им определяне на собствените ценности, жизнена цел и посока, решаване на вътрешните конфликти и постигане на цялостен, тъждествен и непротиворечив образ за себе си като част от обществото. Потвърждение на тези разсъждения е наличието на ниска, но позитивна корелационна връзка при скалите “Идентичност” и “Индекс на употреба на наркотици” (Табл. 3) – с нарастването на употребата на ПАВ се увеличават стойностите по скалата за изградена Его-идентичност. Тези изводи отхвърлят категорично хипотезата, че по-високата употреба винаги е съпътствана с по-слабо постигната изградена Его-идентичност, но само в рамките на групата на употребяващите ПАВ. При сравнение статусите на идентичност при употребяващи и неупотребяващи ПАВ резултатите вероятно ще бъдат коренно различни – най-висок процент изградена идентичност ще бъде отчетен при неупотребяващите.

Възможното обяснение на факта, че при най-високите резултати по скала “Его идентичност” се наблюдават най-ниските резултати по скали “Регулация и контрол върху импулсите” и “Синтетично-интегративно функциониране” е допускането на Radford и колеги, описано по-горе. Според тях употребата на наркотици има дългосрочни адаптивни ефекти, доколкото може да тушира нарушенията в его-функционирането и да предотврати по-тежка Его патология. Вероятният механизъм, чрез който се случват тези адаптивни ефекти, е може би негативната идентификация с девиантната група на връстници (употребяващи ПАВ), като по-благоприятен вариант в сравнение със статуса на дифузна идентичност. Разрешаването на кризата, свързана със собствената идентичност, може да бъде наблюдавано дори и при най-тежкото увреждане на Синтетично-интегративната функция. Негативната идентичност запазва индивида от разпадане и фрагментиране – вместо дефектната “Синтетично-интегративна функция”, както и от загуба на контрол чрез редуциране натиска, идващ от вътрешната психична и външната социална среда.

Табл. 2

Ego Identity Scale (EIS)	Ego Function Assessment (EFA)	Коефициент на Пирсън (r) , n=5
EIS	EFA Тестване на реалността	0.977
EIS	EFA Преценка	0.752
EIS	EFA Чувство за реалност	0.658
EIS	EFA Регулиране и контрол върху импулсите	-0.193
EIS	EFA Обектни отношения	0.572
EIS	EFA Мисловен процес	0.345
EIS	EFA Адаптивна регресия в полза на Егото	0.316
EIS	EFA Защитно функциониране	0.007
EIS	EFA Барьера пред стимулите	0.878
EIS	EFA Автономно функциониране	0.438

EIS	EFA Синтетично-интегративно функциониран	-0.419
EIS	EFA Власт и компетентност	0.909

Табл. 3

		Коефициент на Пирсън (r), n=5
Index of Drug Involvement (IDI)	Ego Identity Scale (EIS)	0.452

В табл. 2 можем да наблюдаваме много високи и високи положителни корелации на “Идентичност” и “Тестване на реалността”, “Преценка”, “Бариера пред стимулите” и “Власт и компетентност”. Виждаме, че данните по скала “Идентичност” умерено положително корелират с “Обектни отношения” и “Чувство за реалност на света и на себе си”. Едно от възможните обяснения на тези парадоксални резултати би могло да бъде свързано с това, че преодоляването на дифузията в идентитета влияе благотворно върху тези его-функции, или обратното – доброто им функциониране е допринесло за сруктурирането на идентичност, макар и негативна и свързана с наркоманната субкултура.

Резултатите от изчисляването на **корелационен коефициент на Пирсън** между данните от скала **Index of Drug Involvement** и от скалите за измерване на **Его функциите** са представени в Табл. 4. и потвърждават Хипотеза 4 частично – само при 6 Его функции корелационната зависимост е отрицателна и само при една корелацията е статистически значима. Степента на употребата корелира позитивно и във висока степен с “Бариера пред стимулите”. Упойващите ефекти на ПАВ успешно заместват и оставят на заден план претоварването на психиката със стимулацията от външната социална среда, както и с дразнения от вътрешната психична среда – потребности и влечения. Умерено изразена е положителната корелация на употребата на ПАВ с “Адаптивна регресия в полза на Его-то” и с “Тестване на реалността”. Тази връзка може да бъде обяснена с нарастващото превръщане на наркотичните вещества в средство за регрес (но неадаптивен), и начин за неотложно получаване на сигурност, удоволствие и бягство от тревогите, също както в детството. Тези резултати потвърждават хипотезата на Wiedel и Kaplan, че изборът на определено ПАВ е свързан с неговите възможности да поражда състояния, подобни на тези в ранните развитийни стадии. Доколкото приемът на наркотични вещества заличава границите между вътрешно и външно, интра- и екстра-психично, фантазно и реално, то отпада и необходимостта от ясното разграничаване източника на дразненията – социалната среда или психичния живот. Това може да обясни отпадането на проблемите с разграничаването произхода на импулсите и стимулите и отчитането на все по-добри резултати при тестване на реалността с нарастването на употребата на наркотични вещества. Не бива да забравяме, че скалите на Беллак за оценка на Его функционирането са самооценъчни.

Табл. 4

Index of Drug Involvement - IDI	Ego Function Assessment (EFA)	Коефициент на Пирсън (r) , n=5
IDI	EFA Тестване на реалността	0.595
IDI	EFA Преценка	0.294
IDI	EFA Чувство за реалност	-0.032
IDI	EFA Регулиране и контрол върху импулсите	-0.550

IDI	EFA Обектни отношения	0.088
IDI	EFA Мисловен процес	-0.249
IDI	EFA Адаптивна регресия в полза на Егото	0.582
IDI	EFA Защитно функциониране	-0.230
IDI	EFA Бариера пред стимулите	0.778
IDI	EFA Автономно функциониране	-0.592
IDI	EFA Синтетично-интегративно функциониране	-0.743
IDI	EFA Умения и компетентност	0.340

Отрицателната висока корелация потвърждава, че колкото по-високи са нивата на употреба на ПАВ, толкова по-сериозни са смущенията и дефицитите при Его-функцията “Синтетично-интегративно функциониране” (или обратното – нарушенията в тази функция са допринесли за проблемите с психоактивните вещества). Умерена негативна корелация е измерена между употребата на ПАВ и “Регулиране и контрол на влеченията, емоциите и импулсите”. Многобройните изследвания в полето на зависимостите отдавна са доказали сериозните нарушения в самоконтрола и поведенческата саморегулация при проблемна употреба и зависимост. Данните отново потвърждават този извод.

В заключение, изясняването на Его-патологията и връзката ѝ с нивото на постигната идентичност при зависими може да бъде изключително полезно за практикуващите професионалисти от помагащите професии. Това специфично познание им предоставя възможност за по-точно идентифициране на психичните области на интервениране с най-голям потенциал за прогрес и преодоляване на дефицитите. Положителните ефекти в практиката трябва да бъдат търсени и в постигането на устойчиви резултати в консултативната и рехабилитационна работа с употребяващи ПАВ.

Литература:

1. Arnett, J. J., The Psychology of Globalization, American Psychologist, Vol. 57, No. 10, 2002.
2. Bellak, L., Goldsmith, L. A., The Broad Scope of Ego Function Assessment, John Wiley & Sons, 1984.
3. Burke, E. L., Zilberg, N. J., Amini, F., Salasnek, S., Forkin, D., Some Empirical Evidence for Erikson’s Concept of Negative Identity in Delinquent Adolescent Drug Abusers, Comprehensive Psychiatry, Vol. 19 (2), 1978.
4. Corcoran, K., Fischer, J., Measures for Clinical Practice, The Free Press, 2000
5. Gottdiener, W.H., Murawski, F., Kucharski, L., Using Delay Discounting Task to test for failures in ego control in substance abusers: A meta-analysis, Psychoanalytic Psychology, Vol 25 (3), 2008.
6. Jones, R. M., Hartmann, B. R., Ego identity: Developmental differences and experimental substance use among adolescents, Journal of adolescence, Vol. 11, Issue 4, 1988.
7. Juni, S., Stack, J., Ego Functions as a correlate of addiction, The American Journal of Addiction, 14, 2005.
8. Mandel, H. P., Marcus, S. I., The Psychology of Underachievement, John Wiley & Sons, 1988.
9. Scheier, L., Handbook of Drug Use Etiology, APA, 2010.